

УДК 94(477):314.743

Недошитко І.

УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ (1991–2013 РОКИ): ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ

Досліджено стан джерельної бази для вивчення участі української діаспори США у державотворчих процесах України кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Ключові слова: діаспора, фонд, архів, звіт, інтерв'ю, вітчизняна та зарубіжна періодика.

Вивчення діяльності української громади за кордоном залишається актуальним завданням історичної науки, оскільки охоплює широке коло проблем. Одним з напрямків є дослідження ролі діаспори в державотворчих процесах сучасної України. Проголошення незалежності нашої держави стимулювало наукові студії щодо життя та діяльності українців за кордоном, оскільки тривалий час ця проблематика була в Україні під забороною. Предметом досліджень стали закордонні етнічні розгалуження, які зуміли в умовах багатоетнічного середовища зберегти українську мову, звичаї, традиції, а отже, власну національну самобутність. Активізація інтересу до вивчення цієї проблематики в Україні зумовлена необхідністю розроблення системних заходів державної політики стосовно закордонних українців з метою їх підтримки, щоб уповільнити процеси асиміляції, а також використати її потенціал для лобювання інтересів нашої країни на міжнародній арені.

Джерельну базу дослідження становлять опубліковані й архівні документальні джерела, що зберігаються у фондах центральних, місцевих державних і галузевих архівів, поточних архівів бібліотек та музеїв, більшість з яких запроваджується до наукового обігу вперше. До першої групи джерел дослідження належать офіційні документи держави та уряду. Другу групу джерел формують матеріали громадських об'єднань української діаспори, міжнародних і українських організацій. Доповнення до офіційної інформації отримано на основі третьої групи джерел, представлених особовими архівними фондами, а також мемуарами, спогадами, епістолярною спадщиною. У четвертій групі виокремлюємо інтерв'ю і виступи керівників держав, послів України у США. П'ята група джерел – матеріали закордонної та вітчизняної періодики. Шосту групу репрезентують статистичні матеріали.

Перша група джерел – це насамперед офіційні документи держави та уряду: «Акт проголошення незалежності України» [1], «Декларація про державний

суверенітет України» [2], «Конституція України» [3] та ін. У Декларації про державний суверенітет України та в Постанові Верховної Ради України про основні напрями зовнішньої політики України від 2 липня 1993 р. підтримка контактів з українською діаспорою виділена окремим напрямом зовнішньої політики України, а закордонне українство визначене як об'єкт державної етнополітики України [4, 41]. Найповніше завдання налагодження зв'язків та розвитку співробітництва між Україною й українською діаспорою відображені в Державній програмі «Українська діаспора на період до 2000 р.» [5, 44], Національній програмі «Закордонне українство» на період до 2005 р., що затверджена Указом Президента України від 24 вересня 2001 р. № 892/2001 [6, 45], Державній програмі співпраці із закордонними українцями на період до 2010 р. [7, 150], а також у звітах з виконання цих програм [8]. Сюди зараховуємо також матеріали Національної комісії з питань закордонних українців при Кабінеті Міністрів України, утвореної відповідно до ст. 2 Закону України про правовий статус закордонних українців і на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 10. 08. 2004 р. № 1024 [9, 12]. До цієї групи належать матеріали парламентських слухань [10]. Чималий пласт інформації становлять протоколи дипломатичних і політичних переговорів, зустрічей; щорічні й щоквартальні звіти про роботу окремих відділів і управлінь органів державної влади та управління; інформаційно-аналітичні довідки дипломатичного представництва в країні перебування.

Матеріали «круглих столів»: «Україна на шляху до зрілої національної державности», «Оцінюючи стратегічне партнерство України та США», «Україна та Євро-Атлантична Спільнота», «Перехід України до стабільної ринкової економіки», «Перехід України до стабільної демократії», «Перехід України до сталої національної ідентичности», «Оцінка відносин між Україною і НАТО напередодні Саміту НАТО у Чикаго» [11], проведення яких розпочато від квітня 2000 р. з ініціативи українських й американських організацій, засвідчили бажання обговорити формат розвитку відносин між Україною та США. Виступи представників державного і приватного секторів, урядів України, США та Європи дали змогу оцінити рух України на шляху до інтеграції в євроатлантичне суспільство, визначити вплив діаспори на розбудову зовнішніх відносин зі США. Офіційну інформацію щодо перебігу американо-українських відносин, налагодження співробітництва в політичній, економічній, гуманітарній сферах та ролі діаспори у цих процесах репрезентують матеріали офіційних сайтів Конгресу США, Верховної Ради України, Міністерства закордонних справ України, Посольства України у Сполучених Штатах Америки, Депутатської групи Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків зі США й ін.

Другу групу джерел формують матеріали громадських об'єднань української діаспори, міжнародних і українських організацій, зокрема звіти про їх роботу. Так, головні напрями співпраці української діаспори з офіційними установами США, що відповідають внутрішнім і зовнішнім інтересам України, проаналізовано на основі звітів діяльності ради директорів СКУ, президентів

УККА М. Савківа, Т. Олексій, КУК, УНІС, ККДУ, інших діаспорних організацій, які належать до СКУ та проводять активну діяльність, спрямовану на висвітлення потреб українців, становлення незалежної Української держави і забезпечення її позитивного іміджу [12]. Діяльність представників діаспори в ООН сприяє поширенню об'єктивної інформації серед міжнародних організацій, органів влади та мас-медіа США про прагнення українського народу розбудувати власну незалежну державу та зовнішньополітичну стратегію на європейську інтеграцію, що засвідчують матеріали звітів РООН при СКУ, яку очолює А. Лозинський (від 2003 р. донині) [13].

Звіти про діяльність означених організацій, а також Фондації «Україна–США» інформують про підтримку демократичного розвитку України. Програма сприяння парламенту, що є частиною одного з напрямків діяльності місії Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) в Україні «Демократія та врядування», сприяла міжнародній підтримці Верховної Ради України. Звіти рад і комісій СКУ містять інформацію щодо обміну досвідом у здійсненні проєктів громадської освіти та громадського інформування, а також програм спостереження за передвиборчою кампанією. Діаспора створила умови для інвестицій в економіку України, підтримки соціальних ініціатив нашої країни, що підтверджують матеріали діяльності ВАКС, ЦУКА, серед яких найпотужнішою є Українсько-американська федеральна кредитна спілка «Самопоміч», а також звіти Суспільної служби СКУ.

Загалом джерельна база для вивчення участі діаспори США у державотворчих процесах України кінця ХХ – початку ХХІ ст. багата й різноманітна. Проте більшість неопублікованих документів зберігається в архівних сховищах. Зазначимо, що не всі документи поки що доступні для дослідження. Наприклад, у ЦДАВО України у фонді Президента України (Ф. 5233) є документи лише за 1991–1997 рр. З першого опису цього фонду «Адміністрація Президента України (Л. М. Кравчука) 1991–1993» використано матеріали Канцелярії Президента України, Відділу нагород. Характеристиці початкового етапу взаємодії діаспори з Україною, закладенню політичної і договірно-правової бази міждержавних відносин допомагають матеріали справи 16 «Документи про підготовку матеріалів до візиту Президента до США, питання делегації України на 47-й сесії ГА ООН та ін.»; справи 72 «Документи про друк українських грошей у Канаді, іноземні інвестиції і торгівлю в Україні та ін.»; справи 270 «Листування з представниками української діаспори за кордоном»; справи 439 «Документи про діяльність Ради Товариства зв'язків з українцями за межами України в 1993 р., вирішення деяких питань ветеранського руху в Україні та ін.» [14] тощо.

Про зміни у відносинах між державами, переорієнтацію діаспори з напрямку надання допомоги конкретним особам на економічну та політичну допомогу державі дають змогу відтворити матеріали другого опису цього фонду – «Адміністрація Президента України (Л. Д. Кучми) 1994–1997». Зокрема, це справи «Розпорядження та доручення Президента України та Глави Адміністрації Президента України, документи про їх виконання»; «Секретаріа-

ту Ради національної безпеки і оборони України»; справи 100 «Листування з зарубіжними кореспондентами про стан програми допомоги США Україні»; справи 421 «Документи про зв'язки з представниками української діаспори за кордоном»; справи 755 «Листування Президента України з посольствами, консульствами, представництвами України за кордоном»; справи 1623 «Про прийняття представників української діаспори» [15] та ін. Завдяки діяльності української діаспори, про що свідчать документи, США утвердились як провідний іноземний інвестор нашої країни.

Проаналізовано максимальний можливий обсяг документального матеріалу з архівів окремих центральних міністерств та відомств України. Зокрема, в ГДА МЗС України опрацьовано матеріали кількох фондів. Фонд 1 «Справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.» містить листування, звіти окремих управлінь та відділів міністерства, витяги зі щоденників, записи бесід працівників зовнішньополітичного відомства і представництв, інформаційно-аналітичні довідки тощо [16]. Представлена джерельна база дає змогу зробити висновки щодо історичних етапів і передумов появи українців на території США; визначити кількісний та якісний склад сучасної діаспори; проаналізувати становище й основні напрямки діяльності громадських організацій закордонних українців; окреслити інформаційно-правову базу в сфері відносин з національними меншинами у США; визначити відмінності процесів, що відбуваються в середовищі діаспори різних штатів; розглянути питання політичних, економічних, культурних зв'язків із закордоном. У Фонді 4 «Двосторонні договори й угоди» є документи, укладені між Україною та США впродовж досліджуваного періоду [17]. Серед них – міждержавні договори, міжурядові угоди і ратифікаційні грамоти до них, протоколи, конвенції, спільні комюніке й заяви, офіційне листування з представникам діаспори США. При цьому вони скомплектовані хронологічно та пронумеровані відповідно до надходження документів у архів. Значна частка інформації фондів дає змогу простежити динаміку співпраці закордонних українців з історичною батьківщиною, їх внесок у політичне, економічне, соціокультурне життя України.

І хоча хронологічні межі дослідження охоплюють перших двадцять років незалежності України, в джерельній базі звернено увагу на більш ранні за хронологією події, факти, явища. Так, з цією метою використано матеріали архіву ЦДАГО, а саме фонду «Центрального комітету Комуністичної партії України 1917–1991 рр.», що охоплює питання, розглянуті на засіданнях політбюро, оргбюро та секретаріату ЦК Компартії України впродовж 1986–1991 рр. Так, опис 32 «Загального відділу Компартії України 1986–1991 рр.» репрезентує документи з питань ідеологічної роботи, науки, освіти і культури, діяльності ЗМІ, закордонних зв'язків. Використано матеріали звітів про роботу делегації товариства «Україна» під час відрядження до США у 1987 р., у 1988 р.; звіту про роботу першого заступника голови правління товариства С. Лазерника [18]. Важливою є інформація щодо ролі діаспори на етапі становлення незалежності.

Доповнення до офіційної інформації отримано на основі групи джерел, що зібрані в особових архівних фондах, а також мемуарів, спогадів, епістолярної спадщини. Серед використаних документів є матеріали ЦДАМЛМ України. Зокрема, особовий фонд 1186 І. Багряного (Лозов'ягіна І. П.) охоплює рукописи та графічні роботи, листи, статті про творчість, посвідчення особи, документи і матеріали революційно-демократичної партії, статті про Україну та українців у англомовній пресі й статті на суспільно-політичну тематику 1990–1995 рр. [19]. Фонди 524 «Колекція документів діячів українського образотворчого мистецтва» та 1306 «Морозова Людмила Миколаївна (1907–1997), художниця, жила і працювала у США» містять матеріали про українців-емігрантів, їхнє ставлення до України та легітимації українства у світі [20].

Матеріали особистих фондів діячів діаспори США і фондів громадських, церковних організацій репрезентує ЦДАЗУ. Роль церкви в житті діаспори, значення діяльності основних духовних фігур ілюструють матеріали фонду 23 «Документи Українського Православного Братства ім. Митрополита Василя Липківського на еміграції», що збрала родина В. та Р. Кохно (США). Серед них – 56 справ, присвячених діяльності Бориспільського вікарія Української православної церкви Київського патріархату в США і Канаді єпископа Степана (Біляка С. М. (1917–2006), відомого українського церковного та громадського діяча на еміграції. У переліку документів, окрім офіційних матеріалів, є листування, спогади, фотографії відомих в українській діаспорі релігійних і громадських діячів. Це стосується голови Українського православного братства ім. Василя Липківського В. Кохно, С. Біляка, В. і Ю. Потієнків [21].

Громадсько-культурне життя діаспори, зв'язки з Україною засвідчують матеріали фонду 22 Г. Черінь (Грибінської Г. І., за чоловіком – Паньків, 1942 р. н.) – відомої української поетеси, письменниці, громадської діячки США. Фонд містить рукописи творів, газетні вирізки з віршами Г. Черінь, листування, фотографії, документи про громадську діяльність та особисте життя [22]. Отримавши документальну інформацію, можна збагнути «дух часу», відчуті настрої та емоції діаспорного життя.

Поглибити знання про співпрацю у соціокультурній сфері дають змогу бібліотечні фонди ЦДАЗУ: БФ 2 «Книги та періодичні видання», передані разом із документами фонду 23 «Документи Українського Православного Братства ім. Митрополита В. Липківського на еміграції», зокрема, 361 книга та 907 примірників періодичних видань; БФ 3 «Книги та періодичні видання», передані разом з документами фонду 27 «Колекції документів громадсько-політичних організацій української діаспори, зібрані Фондацією імені О. Ольжича (Україна)», зокрема 4149 книг, 1875 журналів, 841 підшивка газет.

Культурне співробітництво відображають матеріали архіву ЛННБ ім. В. Стефаніка Національної академії наук України [23], Львівської обласної універсальної наукової бібліотеки. Істотно доповнює джерельну базу зібрана і передана інформація про діяльність УККА в архів Інституту досліджень української діаспори при Національному університеті «Острозька академія» [24].

Значний матеріал зібрано в архіві Бібліотеки ім. О. Ольжича у Києві, створеної у період незалежності України [25]. Унікальними книжковими колекціями та особистими архівами діячів та установ з української діаспори володіє НаУКМА [26].

Невід'ємною частиною аналізу є оцінка стану співробітництва з науковими та культурно-освітніми установами. Поряд з архівними матеріалами помітну роль відіграли опубліковані документи, інформація сайтів, веб-сторінок, періодичних видань. Оцінити стан шкільництва, розвитку науки у США та діапазон співпраці з середньою та вищою освітою України дають змогу матеріали ювілейних збірників [27].

Спомини О. Антоновича [28], Т. Гунчака [29], П. Якиміва [30] доповнюють джерельну базу дослідження, оскільки містять маловідомий конкретно-історичний матеріал, що підтверджує вплив української діаспори на державотворчі процеси в Україні. Варто також зазначити, що спомини С. Лазерника [31] допомогли проаналізувати відносини України із закордонним українством упродовж двадцятиріччя незалежності та персоніфікувати зв'язки діаспори з нашою країною.

Отже, й архівні, й опубліковані документи засвідчили, що українці у США стали важливим політичним лобі в країні перебування. Вони беруть активну участь у державотворчих процесах України, надаючи моральну, консультаційну і матеріальну підтримку.

У четвертій групі виокремлюємо інтерв'ю та виступи керівників держав, послів України у США – О. Білоруса, К. Грищенка (2000–2003), М. Резніка (2003–2006), О. Шамшура (2006–2010), О. Моцика (від 2010 р.), лідерів міжнародних, українських діаспорних організацій [32]. З цих джерел можна дізнатися про перебіг основних подій, проблеми та перспективи відносин. Інформативно насиченими є опубліковані інтерв'ю А. Гороховського з українськими дипломатами в США: Ю. Щербаком, А. Бутейком, К. Грищенком [33]. Зауважимо, що ці матеріали відображають заходи американської та української дипломатії у напрямку не лише поглиблення міжнародного співробітництва, а й забезпечення внутрішніх потреб Української держави. Зазначимо, що також використані зібрані матеріали інтерв'ю з О. Шокалом (головою ВГО «Українська Взаємодопомога»), який поділився матеріалами власного архіву [34], С. Самборським, О. Воловиною [35].

П'яту групу джерел, що сприяють відтворенню цілісної картини досліджуваної проблеми, формують матеріали закордонної та української періодики. За допомогою активної інформаційної політики представники діаспори ознайолювали офіційних осіб і громадськість країн Заходу з проблемами розвитку демократії в Україні, з потребою в міжнародній підтримці, надання допомоги в реалізації соціальних ініціатив, ліквідації наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС, залученні інвестицій у нашу країну тощо. У періодиці опубліковані дані про акції гуманітарної та фінансової допомоги Україні, про створення і діяльність іменних та цільових фондів. Цю інформацію почерпнуто з таких пері-

одичних видань: «Українська діаспора» (Київ–Чикаго); «Свобода» (США); «Шлях Перемоги» (Київ–Нью-Йорк–Лондон–Берлін); «Українське слово» (Київ–Нью-Йорк–Лондон); «Національна трибуна» (Нью-Йорк), «Вісті УЗО» (Клівленд), «Український Клівленд» (Клівленд), «Час і події» (Чикаго) «Народна воля», «Америка», «Шлях», «Українські вісті», «The Ukrainian Weekly», «Our life» [36] та інші. Видання «Український історик», «Записки НТШ» та інші дають можливість з'ясувати проблематику українознавчої науки, ступінь її інтеграції з українською на історичній батьківщині. Окремим різновидом джерельної бази є літературно-публіцистичні праці, що допомагають глибше зрозуміти настрої, дух часу.

Важливим джерелом для аналізу досліджуваної проблеми слугували статистичні матеріали. Так, на веб-сторінці заснованого Центру досліджень українців у США при НТШ-А створено інтегровану базу даних, що містить статистичні показники переписів населення, державних опитувань і статистику міграційної служби США [37].

Отже, аналіз джерельної бази засвідчив, що всі групи джерел цілісно становлять потужну документальну основу окресленої проблеми. Зазначимо, що не всі документи є рівнозначними за змістом, і це потребує істотного доповнення з інших джерел, об'єктивної їхньої перевірки й всебічного аналізу. Однак сукупність опрацьованих документів дає змогу забезпечити достатню джерельну базу дослідження щоб виконати визначені завдання та об'єктивно, комплексно й ґрунтовно висвітлити тему участі діаспори США у державотворчих процесах України.

Nedoshytko I. Ukrainian diaspora of the United States of America (1991–2013): sources of the problem. This paper is focused on the state of the source database research participation of the Ukrainian Diaspora in the state building process of Ukraine at the end of XX – first part of XXI century.

Key words: *Diaspora, fund, archive, report, interview, domestic and foreign periodicals.*

Недоштык И. Украинская диаспора Соединенных Штатов Америки (1991–2013 гг.): источниковедческий аспект проблемы. Исследовано состояние материалов для изучения участия украинской диаспоры США в государственно-созидательных процессах Украины конца XX – начала XXI ст.

Ключевые слова: *диаспора, фонд, архив, отчет, интервью, отечественная и зарубежная периодика.*

Література

1. Здобуття незалежності України, 1991: історія проголошення, документи, свідчення : у 2 т. / педрада : О. Барабаш (голова) та ін. ; фото : О. Хилюк та ін. ; Асоц. нар. депутатів України. – Житомир : Рута, 2011.
2. ЦДАЗУ. БФ № 2. Інв. № 327к. Декларація про державний суверенітет України. Київ. 16 липня 1990.
3. Конституція України : чинне законодавство станом на 24 верес. 2012 р. – К. : Алтера, 2012. – 104 с.

4. Дибчук Л. Внесок української діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвиток економіки і культури незалежної України (1991–2005 рр.): дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Л. Дибчук. – Тернопіль, 2006. – 313 с.
5. ГДА МЗС України. Ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.). Оп. 5. Спр. 11274. Питання національних меншин (загальне), 192 арк.
6. Там само.
7. ГДА МЗС України. Ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.). Оп. 210. Спр. 14712. Питання національних меншин (загальне), 268 арк.
8. Заключний звіт про результати виконання Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.mfa.gov.ua/data/upload/publication/mfa/ua/55005/20300978dod2.pdf>.
9. Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці : інформ.-аналіт. матеріали. – К., 2009. – 63 с.
10. Про проведення парламентських слухань на тему: «Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці» : Постанова Верховної Ради України № 964-VI від 17 лют. 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-vi>; Українці в світі : парлам. слухання 8 груд. 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nsku.org.ua/?news=4793>.
11. Гонгадзе М. Перехід до зрілої демократії в Україні затягується / М. Гонгадзе // Свобода (США). – 2004. – 8 жовт. – С. 5, 25; Волович О. Україна – США: стратегічне партнерство / О. Волович // Міжнародний кур'єр. – № 3(58). – С. 6–7; Іванишин-Угриня С. Репортаж з міжнародної конференції «Оцінка відносин між Україною і НАТО напередодні Саміту НАТО у Чикаго» / С. Іванишин-Угриня // Час і події. – 2012. – Ч. 21. – С. 4.
12. VIII Конгрес СКУ (18–21 серпня 2003 р., Київ) : звіти. 1998–2003). – К. : Укр. Дім, 2003. – 252 с.; IX Світовий Конгрес українців «Україна пам'ятає – світ визнає» (20–22 серпня 2008 р., Київ) : звіти (2003–2008) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/%D0%86%D0%A5congress/Knyhazvityv2003-2008.pdf>; Річні загальні збори Ради директорів Світового Конгресу українців (20–21 серпня 2007 р., Донецьк) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2007/ZVITY_Donetsk.pdf; Річні загальні збори Ради директорів Світового Конгресу українців (20–21 серпня 2009 р., Львів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/RZZ-2009-final.pdf>; Річні загальні збори Світового Конгресу українців (22–23 серпня 2010 р., Перемишль, Польща) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2010/Book2010.pdf; Річні загальні збори Світового Конгресу українців (21–23 серпня 2011 р., Київ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/repository/Annual_meetings/2011/Book2011.pdf.
13. Лозинський А. Звіт Ради Організації Об'єднаних Націй при СКУ від 1 липня 2011 до 22 червня 2012 р. [Електронний ресурс] / А. Лозинський. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meeting_2012/UN.pdf; Лозинський А. Звіт Ради Організації Об'єднаних Націй при СКУ від 1 липня 2010 до 30 червня 2011 р. [Електронний ресурс] / А. Лозинський. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2011/Reports/ROON.pdf; Лозинський А. Звіт Ради Організації Об'єднаних Націй при СКУ від 18 липня до 30 червня 2010 р. [Електронний ресурс] / А. Лозинський. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2010/ROON.pdf.
14. ЦДАВО України. Ф. 5233. Адміністрація Президента України. Оп. 1. Адміністрація Президента України Л. Кравчука. Спр. 16. Документи про підготовку матеріалів до візиту Президента США, питання делегації України на 47-й сесії ГА ООН та інші. 9 березня

- 1992 р. – 2 грудня 1992 р., 101 арк.; Спр. 72. Документи про друк українських грошей в Канаді, іноземні інвестиції і торгівлю в Україні та ін. 2 січня 1992 р. – 17 липня 1992 р., 159 арк.; Спр. 270. Листування з представниками української діаспори за кордоном., 26 арк.; Спр. 439. Документи про діяльність Ради Товариства зв'язків з українцями за межами України в 1993 р., вирішення деяких питань ветеранського Руху в Україні та ін., 32 арк.
15. ЦДАВО України. Ф. 5233. Адміністрація Президента України. Оп. 2. Адміністрація Президента України Л. Кучми. Спр. 100. Листування з зарубіжними кореспондентами про стан програми допомоги США Україні. 6 вересня 1994 р. – 24 листопада 1994 р., 47 арк.; Справа 421. Документи про зв'язки з представниками української діаспори за кордоном. 25 січня 1995 р. – 6 грудня 1995 р., 121 арк.; Спр. 755. Листування Президента України з посольствами, консульствами, представництвами України за кордоном. 4 червня 1996 р. – 18 грудня 1996 р., 48 арк.; Спр. 1623. Про прийняття представників української діаспори. 4 січня 1997 р. – 12 листопада 1997 р., 138 арк.
16. ГДА МЗС України. Ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.). Оп. 1. Спр. 6996. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне). 5 січня 1993 р. – 30 грудня 1993 р., 102 арк.; Спр. 10652 Гуманітарні питання, 109 арк.; Оп. 5. Спр. 11272. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне). 15 січня 2001 р. – 17 вересня 2001 р., 200 арк.; Спр. 11273. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне), 63 арк.; Оп. 1. Спр. 11275. Питання національних меншин (загальне). 21 червня 2001 р. – 7 вересня 2001 р., 193 арк.; Оп. 1. Спр. 11276. Питання національних меншин (загальне). 10 вересня 2001 р. – 21 грудня 2001 р., 141 арк.; Оп. 5. Спр. 12263. Питання національних меншин (загальне). 13 вересня 2002 р. – 15 листопада 2002 р., 208 арк.; Оп. 5. Спр. 12481. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне). 9 січня 2002 р. – 26 грудня 2002 р., 46 арк.; Оп. 5. Спр. 13288. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне). 2 січня 2003 р. – 14 квітня 2003 р., 209 арк.; Оп. 5. Спр. 13295. Питання національних меншин (загальне), 200 арк.; Оп. 210. Спр. 14707. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне), 279 арк.; Оп. 210. Спр. 14448. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне). 1 травня 2004 р. – 27 серпня 2004 р., 203 арк.; Оп. 210. Спр. 15539. Українці за межами України. 3 квітня 2005 р. – 5 вересня 2005 р., 143 арк.; Оп. 210. Спр. 15540. Українці за межами України. 5 вересня 2005 р. – 20 жовтня 2005 р., 167 арк.; Оп. 210. Спр. 15542. Українці за межами України. 19 грудня 2005 р. – 30 грудня 2005 р., 107 арк.; Оп. 210. Спр. 15552. Інформаційно-аналітичні матеріали про становище української діаспори за кордоном 3 березня 2005 р. – 4 квітня 2005 р., 213 арк.; Оп. 5. Спр. 15553. Інформаційно-аналітичні матеріали про становище української діаспори за кордоном. 3 жовтня 2005 р. – 14 жовтня 2005 р., 187 арк.; Оп. 210. Спр. 15554. Інформаційно-аналітичні матеріали про становище української діаспори за кордоном 14 жовтня 2005 р. – 15 жовтня 2005 р., 129 арк.; Оп. 210. Спр. 15555. Інформаційно-аналітичні матеріали про становище української діаспори за кордоном. 17 жовтня 2005 р. – 27 грудня 2005 р., 124 арк.
17. ГДА МЗС України. Ф. 4 (Двосторонні договори і угоди). Оп. 6. Спр. 113. Заява про Американсько-Українські відносини і розбудову демократичного партнерства від 6 травня 1992 р., 7 арк.; Спр. 113 (5). Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і Урядом США від 7 травня 1992 р., 3 арк.; Спр. 118. Угода про торговельні відносини між Україною і США від 6 травня 1992 р., 5 арк.; Спр. 849. Хартія Українсько-Американського партнерства, дружби і співробітництва від 22 листопада 1994 р., 4 арк.; Спр. 5420. Меморандум про взаєморозуміння між урядом України та Америки 10. 11. 2008 р., 3 арк.; Спр. 5943. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством економіки України і Міністерством торгівлі США. 28. 05. 2008 р., 3 арк.
18. ЦДАГО України. Ф. 1. Центральний Комітет Комуністичної партії України. Оп. 32. Спр. 2375. Записки, довідки, інформації, телеграми відділу зарубіжних зв'язків ЦК Ком-

- партії України. 2 липня 1987 р. – 25 грудня 1987 р., 351 арк.; Оп. 32. Спр. 2459. Записки, довідки, інформаційні листи відділу пропаганди ЦК КПРС, відділів УК Компартії України, посольства СРСР у Канаді, Міністерства закордонних справ УРСР, товариства «Україна», Українського відділу Агентства Друку Новин (АПН), творчих спілок, інших організацій та інші питання зарубіжних зв'язків України. 5 січня 1988 р. – 24 серпня 1988 р., 199 арк.; Оп. 32. Спр. 2462. Записки, довідки, інформаційні листи відділів ЦК Компартії України та інші питання зарубіжних зв'язків України. 4 липня 1988 р. – 28 грудня 1988 р., 271 арк.
19. ЦДАМЛМ України. Ф. 1186. Багрянний Іван (справжнє прізвище та ім'я Лозов'ягін Іван Павлович), український письменник і громадсько-політичний діяч. Оп. 2. Спр. 299. Статті на суспільно-політичні теми. березень 1990 р. – 1995 р., 276 арк.
 20. ЦДАМЛМ України. Ф. 524. Колекція документів діячів українського образотворчого мистецтва. од. зб. 350; 1967–1977 рр. і до сьогодні; Ф. 1306. Морозова Людмила Миколаївна (1907–1997), художниця, жила і працювала у США. Оп. 1. Од. зб. 128. [1905]–1998 рр.
 21. ЦДАЗУ. Ф. 23. Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США). Оп. 2. Єпископ Бориспільський Вікарій Української Православної Церкви Київського Патріархату в США і Канаді Степан (Біляк Степан Михайлович, 1917–2006), український церковний та громадський діяч на еміграції (США). Спр. 11. Лист Барвіка Р. Д. до єпископа Степана (Біляка С. М.) щодо співпраці з метою створення організації для опіки над дітьми-сиротами, 6 арк.; Спр. 17. Грамота Патріарха Мстислава (Скрипника С. І.) протопресвітеру Степану (Біляку С. М.), про нагородження Другим наперсним хрестом, 1 арк.; Спр. 18. Указ Патріарха Філарета (Денисенка М.А.) про призначення єпископа Стефана (Біляка С. М.) Єпископом Бориспільським, керуючим парафіями КП в США, 1 арк.; Спр. 20. Тексти проповідей, прочитаних на радіо «Голос Америки» та в церквах, 45 арк.; Спр. 21 Доповіді протопресвітера Степана (Біляка С.М.), присвячені історичним подіям, відомим українським діячам та ін., 69 арк.; ЦДАЗУ. Спр. 22. Протопресвітер Степан (Біляк С. М.). Свідчення, що стосуються історії УПЦ в США, 7 арк.; ЦДАЗУ. Спр. 35. Документи про об'єднання УПЦ в США з Вселенським Константинопольським Патріархатом, 4 арк.
 22. ЦДАЗУ. Ф. 22. Чернь Ганна (Грибінська Галина Іванівна, за чоловіком – Паньків, 1924 р. н.) відома українська поетеса, письменниця, громадська діячка (США). Оп. 1. Спр. 16. Вірш Ганни Чернь «Річниця радості». Вирізка з газети «Народна воля» № 32, Скрантон (США). 2003 р., 10 арк.; Спр. 131. Листи від представників в Консistorії УАПЦ в Латинській Америці, Університету в Мінесоті (США) та Івченко Т. про благодійницьку діяльність Чернь Г. 23 серпня 1988 р. – 10 березня 2004 р., 3 арк.; Спр. 132. Лист-подяка Міллера Д., члена конгресу США, Чернь Г. за внесок у розбудову України 18 травня 1993 р., 1 арк.; Спр. 135. Матеріали (календар імпрез, програми, оголошення, афіші, звіти) про культурно-освітні заходи УРКО ім. св. Андрія в Норт-Порті та Бібліотеки ім. сенатора Юзика (Флорида, США). Лютий 1993 р. – 8 червня 2006 р., 29 арк.; Спр. 140. Доповіді д-р М. Балтирович і Тимяк С. «Гуманітарно-медична допомога дітям України», 3 арк.; Спр. 170. Відзнаки, матеріали про добровинну діяльність та некролог Паньків С. – чоловіка Чернь Г. 16 грудня 1975 р. – 24 серпня 2006 р., 25 арк.
 23. Архів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України. – 1993. – Канцелярія. Листування з міжнародних питань. – Папка 1. – С. 1–2; Відділ комплектування. Інвентарна книга № 128. Книга сумарного обліку 2. – № 380. – С. 121–215; Архів відділу комплектування. Листування з питань комплектування іноземної літератури. – 1995.
 24. Бібліотека Інституту досліджень діаспори. – Інвентарна книга № 2. – С. 1 – 250; Інвентарна книга № 3. – С. 1–47.
 25. Бібліотека ім. Олега Ольжича. Реєстри комплектів газет і журналів 20 – 30-років. – Ф. 178. – Оп. 3. – Арк. 1 – 159; Меценати української діаспори. – Ф. 178. – Оп. 3. – Арк. 1–346.

26. Науковий архів Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія». – 2004. – Книга нових надходжень № 130. – С. 54; 2005. – Книга нових надходжень № 132. – С. 60.
27. П'ятдесятиріччя Шкільної Ради при Українському конгресовому комітеті Америки. – Нью-Йорк : Шкільна Рада, 2003; Матеріали до історії Світової наукової ради при Світовому Конгресі українців / ред. Л. Винар, А. Атаманренко ; упоряд. А. Хеленюк. – Нью-Йорк, Торонто, Острог, 2011. – 388 с.
28. Антонович О. Спогади. Ч. 2 / О. Антонович – К. – Вашингтон : Місіонер, 2003. – 568 с.
29. Гунчак Т. Мої спогади – стежки життя / Т. Гунчак. – К. : Дніпро, 2005. – 200 с.
30. Якимів П. Що записано в Серці : спогади / П. Якимів. – Львів, 2002. – 158 с.
31. Лазебник С. Роман з діаспорою. Історія і сьогодення взаємовідносин / С. Лазебник – К. : Істина, 2012. – 200 с.
32. Запис телефонної розмови між президентом СРСР Горбачовим і президентом США Бушем напередодні Всеукраїнського референдуму на підтримку Акта незалежності України. Привітання Президента України Леоніда Кучми учасникам і гостям XVII Конгресу Українців Америки // Україна: антологія пам'яток державотворення (X–XX ст.) : у 10 т. / редкол. : І. М. Дзюба [та ін.]. – К. : Вид-во С. Павличко «Основи», 2008. – Т. 10 : Відродження й утвердження української державності (1997–2005 роки) / упоряд., передм. та прим. В. Сергійчука. – 2009. – 672 с.; *Кравчук Л.* Є така держава Україна : Матеріали з виступів, інтерв'ю, прес-конференцій, брифінгів, відповідей на запитання / Л. Кравчук ; упоряд. та передм. М. Шепаківатого. – К. : Глобус, 1992. – 223 с.; *Шамшур О. В.* Сучасні Українсько-американські відносини (2008–2009) / О. В. Шамшур // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – 2009. – Вип. 15. – С. 70–77; Лист-звернення управителя, працівників та гостей «Союзівки» до Президента Джорджа Буша // Іванців Є. Керівник, працівники і гості «Союзівки» закликають президента визнати Акт незалежності України / Є. Іванців // Свобода (США). – 1991. – 29 серп. – С. 1; ЦДАЗУ. БФ. № 2. Інв. № 194к. Лист-звернення Міністра закордонних справ України Анатолія Зленка до Голови Координаційного Комітету Допомоги Україні Богдана Бурачинського та заступника Голови Володимира Баранецького // Тобі, Україно: Історія Координаційного Комітету Допомоги Україні в США (1991–2003) / упоряд. О. Сліпушко. – К. : Аконт, 2004. – 256 с.; ЦДАЗУ. БФ №2. Інв. №194 к. Лист Міністра закордонних справ Анатолія Зленка від 19 вересня 2002 р. // Тобі, Україно: Історія Координаційного Комітету Допомоги Україні в США (1991–2003) / упоряд. О. Сліпушко. – К. : Аконт, 2004. – 256 с.; Лист-звернення Петра Якиміва до Джорджа Буша-старшого // Якимів П. Що записано в Серці : спогади / П. Якимів. – Львів, 2002. – 158 с.
33. *Гороховський А.* Віч-на-віч з Америкою : нариси, репортажі, інтерв'ю / А. Гороховський. – Львів : Атлас, 2003. – 380 с.
34. *Шокало О.* Покликання «Четвертої хвилі» / О. Шокало // Слово Просвіти. – 2009. – Ч. 43 (29 жовт. – 4 лист.); *Шокало О.* Україна та українське зарубіжжя / О. Шокало // Український форум. – 2001. – 3 серп. – С. 3.
35. *Воловина О.* Українці в США та вплив міграції з України на діаспору США (на базі офіційної статистики) / О. Воловина // Матеріали зустрічі Недошитко І. – Київ, 2012.
36. *Балагура М.* Початки й розвоєві фази Українського жіночого руху в ЗСА (Минуле, сучасне й майбутнє СУА) / М. Балагура // Альманах Українського Народного Союзу. – Джерзі Ситі – Нью-Йорк : Вид-во «Свобода», 1992.
37. Центр Демографічних та соціо-економічних досліджень українців у США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://inform-decisions.com/ukrstat>.